

## אכזבות בושינגטון

מרדכי בר־און

Zach Levey, *Israel and the Western Powers 1952-1960*,  
The University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC & London 1997,  
203 pages

הבציר הראשון של מחקרים אקדמיים העוסקים בפרשיות היסטוריות בנות זמננו עשוי להופיע בפרסומים רק שלושים וחמש עד ארבעים שנה לאחר התרחשות האירועים. חוקרים זקוקים לכל הפחות לחמש שנים כדי לעכל את שפע המסמכים הנפתחים לעיונם לאחר שלושים שנה ולעבד את מחקריהם לפרסום. זאת הסיבה לכך שהמחקרים הראשונים שעסקו במדיניות החוץ והביטחון של מדינת ישראל בראשית העשור הראשון לקיומה ראו אור רק בסוף שנות השמונים ובראשית שנות התשעים. זק לוי, בספרו **ישראל ומעצמות המערב 1952-1960**, מציג את אחד מפירות ההילולים של חקר השנים המאוחרות יותר של אותו עשור. בעקבות מורו אורי ביאלר<sup>1</sup> מתמקד לוי בעיקר בשאלות האוריינטציה של מדיניות החוץ הישראלית, וכדי להסביר את הדינמיקה שלה הוא פורש את יריעת מחקרו לכל אורכן של שנות החמישים, אך עיקר תרומתו וחידושו מצויים בחלקו השני של הספר, העוסק בתקופה שמאז נסיגתה של ישראל מחצי האי סיני באביב 1957 ועד סוף ימיו של אייזנהואר כנשיא ארצות־הברית בסוף 1960.

לוי רוקם את סיפורו סביב תזה מרכזית אחת: 'היעד המרכזי של מדיניות החוץ של ישראל היה ליצור יחסים אסטרטגיים עם ארצות־הברית, מנהיגת העולם החופשי, יעד שבתקופה שבה עוסק ספר זה ישראל לא השיגה'<sup>2</sup>. לפי גרסתו, מאחר שנבצר מישראל להשיג יעד זה היא פנתה לאירופה במטרה לרכוש חימוש מודרני לצבאה - חימוש שהצורך בו נעשה דחוף במיוחד מאז קיץ 1955, אז החלה ברית־המועצות לחמש את מדינות ערב. ואולם, טוען לוי,

1. U. Bialer, *Between East and West: Israel's Foreign Policy Orientation, 1948-1956*, Cambridge 1990
2. Z. Levey, *Israel and the Western Powers 1952-1960*, Chapel Hill & London 1997, p. 1  
תרגום הקטעים המובאים להלן מספרו של זק לוי הוא שלי, מ"ב.

המדינאים והדיפלומטים הישראלים ראו בקשרים אירופיים אלו בררת מחדל, ש'מעולם לא נחשבה כאלטרנטיבה מספקת ליחסים הדוקים במישור הבטחוני עם ארצות־הברית'.<sup>3</sup> היחסים החמים שפיתחה ישראל עם צרפת מאז 1954 נראו תמיד יחסים זמניים ושב־ריריים; בריטניה סיפקה לישראל כמויות צנועות של חימוש מודרני בראשית העשור, אך קומץ ה'צנטוריונים' הראשונים, שישראל כה נכספה להשיג מאז שנת 1953, לא הגיעו לנמלי ישראל לפני סוף 1958, לאחר נפילת המשטר ההאשמי הפרו־בריטי בבגדד. בריטניה גם מעולם לא שקלה ברצינות לפתח יחסים אסטרטגיים עם ישראל מעבר לאספקתו של חימוש במשורה; ובאשר ליחסים עם גרמניה - אלה תמיד היו בעייתיים בפוליטיקה הישראלית, ועד מהרה אף התברר שאספקת חימוש מאריך זו כרוכה בבעיות לא פשוטות ואינה יכולה להימשך זמן ארוך. גרמניה גם לא היתה מעורבת דיה בענייני המזרח התיכון כדי שתוכל לשמש משענת של ממש לישראל במאבקה בעולם הערבי.

סיפורו של לוי מסופר ומתועד היטב ובכללותו משכנע, אך לעתים נראה כי הוא סובל ממחלה האופיינית לתלמידי מדעי החברה הבאים לעסוק בהיסטוריה: התזה המרכזית חד־משמעית מדי, מטשטשת דקויות רבות ולעתים מחמיצה את הבנת מורכבותן של הכרעות מדיניות הנתבעות במצבים מסובכים. דבר מובן מאליו הוא שקובעי המדיניות הישראלים, החל בבן־גוריון ומשה שרת וכלה באחרון פקידיהם, היו מעדיפים להשעין את בטחון ישראל על המעצמה המערבית הגדולה, שעמה נרקמו יחסים הדוקים למדי בתחומים שונים עוד לפני הקמת המדינה. מן הסתם היו מנהיגי ישראל מודעים היטב לשינויים העצומים שחלו במערך הבין־לאומי לאחר מלחמת העולם השנייה. עובדת הפיכתו של העולם למערך דו־קוטבי התבררה אמנם סופית רק לאחר מפלת הצרפתים והבריטים במלחמת סואץ, אך כבר בראשית העשור היה ברור שרק ארצות־הברית מסוגלת לאזן את תמרוניה של ברית־המועצות באזור ולהקנות לישראל ערובה מוצקה נגד מה שנראה כצירוף מסוכן בין הלאומיות הערבית הגואה לבין שאיפות הסובייטים במסגרת המלחמה הקרה.

ואולם, באותה מידה היה צורך להכיר בכך שמאמצים להשעין את בטחון ישראל על ארצות־הברית נדונו מראש לכישלון. חרף אהדה בלתי־מבוטלת לישראל, שתמיד היתה קיימת בקרב הקהל האמריקני, ולמרות השפעה לא מבוטלת שהיתה לקהילה היהודית על מדינאים ברמות השונות, לא היה ממשלו של אייזנהואר מוכן במשך כל ימי שלטונו לסכן את מעמדו בעולם הערבי ובחלקים נרחבים של העולם השלישי כולו בתמיכה בלתי־מסויגת בישראל. במשך כל העשור הראשון לקיומה של ישראל הכתיבו צורכי המלחמה הקרה ריסון מרבי מצד וושינגטון בכל הנוגע ליחסיה עם מדינת היהודים. כפי שמראה לוי בבירור, מחלקת המדינה היתה מוכנה להושיט לישראל סיוע מוגבל בתחום הכלכלי והטכני, אך סירבה בעקשנות לסייע לה בחיזוק בטחונה.<sup>4</sup> ראובן שילוח, מייסד המוסד המרכזי לביון ומי שהיה במרבית

3. שם, עמ' 117.

4. בתזכיר ששלח אבא אבן באוקטובר 1958 הוא מסכם את ממדי הסיוע שהעניקה ארצות־הברית לישראל בעשור שחלף אך אינו מתעלם מסירובה העקשני לסייע לישראל בתחום הביטחון. התזכיר מצוטט בהרחבה אצל ז' לוי (לעיל, הערה 2), עמ' 96-97.

שנות החמישים דיפלומט ישראלי בכיר ביותר, סבר שקיימת זהות אינטרסים מובהקת בין ישראל לארצות-הברית וכי כל מה שנחוץ הוא להסביר עובדה זו לאמריקנים מחד, ולכפוף את מדיניות הביטחון הישראלית לאינטרס הבסיסי הזה מאידך. למקרא ספרו של לוי מתברר בדיעבד כי תפיסה זו שיקפה עיוורון מדיני מדהים.<sup>5</sup>

יתר-על-כן, גם מנהיגי ישראל התחבטו רבות במשך כל אותה עת באשר לסוג הקשר הבטחוני שיש לבקש מממשלת ארצות-הברית ובאשר לממדיו הרצויים. מובן שאספקת חימוש אמריקני מודרני היתה מתקבלת בברכה ובלא סייגים, אך הצעות לכרות ברית צבאית דו-צדדית ומחייבת או לצרף את ישראל לבריתות האזוריות שארצות-הברית ניסתה לכונן באזור נשקלו תמיד ברגשות מעורבים ולרוב נדחו בסופו של דבר בידי ישראל.<sup>6</sup> מכל מקום, באותם מקרים שבהם הציעה ישראל לארצות-הברית לקשור עמה קשרים בטחוניים משמעותיים היא נתקלה בסירוב מוחלט מצד הממשל האמריקני.<sup>7</sup> אכן, מרבית המאמצים הבלתי-נלאים שכמה מן הדיפלומטים הישראלים המוכשרים ביותר השקיעו בווינגטון באותן שנים - מאמצים שלוי מתארם בפירוט רב - נראים כיום פתטיים ונטולי תכלית. דוגמה אופיינית המובאת בספר היא הצעתו של אבא אבן לפרנסיס ראסל - השותף האמריקני הראשי בתכנון תוכנית 'אלפא', שנועדה לקצץ בשטחה של מדינת ישראל - 'לחתום על הסכם רשמי, שבו תתחייב ארצות-הברית להשתמש בכוח צבאי, אם הדבר יידרש, על מנת להגן על גבולות ישראל'. מובן שההצעה נדחתה בלא כל שהיות בידי ג'ון פוסטר דאלאס, שר החוץ האמריקני, ולא נשקלה כלל ועיקר, משום שדווקא שינוי אותם גבולות הוא שעמד על הפרק לדעתם של ראסל ודאלאס.<sup>8</sup> בצדק מסכם לוי את מכלול מאמצי אלה של ישראל בווינגטון ככישלון חרוץ.

זק לוי טוען, במידה רבה של צדק, שבקרב המנהיגות הישראלית הסתמנו שלוש גישות שונות לשאלת הקשרים האסטרטגיים עם ארצות-הברית. הראשונה היתה גישתו של דוד בן-גוריון, 'שראה יתרון בערביות ביטחון [אמריקניות] אבל חשש שהן תגבלנה את יכולתה של ישראל לפעול באורח עצמאי כאשר האינטרסים האזוריים שלה יעמדו בסכנה'. לפיכך [...] הוא עמד על זכותה של ישראל להכות בשכניה הערבים כגמול לפשיטות הטרור וקבע שאם ישראל תיאלץ לבחור בין עמידה על זכות זו ובין ויתור עליה על מנת לזכות בערביות ביטחון [מארצות-הברית] - עליה לשמור על חופש הפעולה שלה, גם אם תיאלץ לוותר על הסיוע האמריקני.<sup>9</sup> הגישה השנייה, גישתו של שרת, היתה מורכבת יותר. שרת הבין שהשגת ערובות

5. ראו בעניין השקפתו זו של שילוח: ח' אשד, **מוסד של איש אחד**, ירושלים 1988, עמ' 175.  
 6. השקלא וטריא של משרד החוץ הישראלי בחורף 1957 סביב הצטרפות ישראל לדוקטרינת אייזנהואר היה אופייני לאותם היסוסים. ראו: ז' לוי (לעיל, הערה 2), עמ' 83-89. עצם השימוש במונח העמום 'יחסים אסטרטגיים' שרווח באותם ימים מעיד על היסוסים אלה: ישראל שאפה לקבל מארצות-הברית ערבויות לבטחונה, אך לא היתה מוכנה לגמול בהתחייבויות שונות שיגבילו את חופש פעולתה ביחסיה עם העולם הערבי.  
 7. שם, עמ' 14-18.  
 8. שם, עמ' 14-15.  
 9. שם, עמ' 9-10.

לביטחון וחימוש מודרני מוושנינגטון מחייבת את ישראל 'לנכונות להימנע מפשיטות תגמול תכופות וגדולות'. לוי מצייין כי שרת גילה 'רגישות גבוהה יותר לצורכי המדיניות האמריקנית באזור', אם כי גם לו, כמו לבן־גוריון, היו ספקות באשר לסיכוי להשיג ערבויות אמריקניות.<sup>10</sup> הגישה השלישית היתה גישתה של השגרירות בוושנינגטון, ובראשה השגריר אבא אבן. גישה זו היתה קיצונית יותר. אבן, ואף יותר ממנו ראובן שילוח, שכינה תקופה מסוימת כמשנהו של אבן, האמינו בכל לב ביכולתה של ישראל לרתום את הממשל האמריקני למעורבות גדולה יותר בעניינים הקשורים לבטחונה של ישראל והיו להוטים להשיג מטרה זו. הם היו מוכנים להקריב כל אינטרס אחר לשם כך ונטו להצדיק בלא סייג את תביעת האמריקנים להימנעות מכל חרפה במתיחות לאורך הגבולות.

לאבחנות אלה יש תימוכין למכביר במסמכים הישראליים והאמריקניים שלוי פורש בהרחבה. אך המעניין ביותר במחלוקות המתוארות הוא העובדה שהן משקפות את מה שהחוקר גראהם אליסון כינה בשם 'הפרספקטיבה הביורוקרטית' להבנת מחלוקות בעיצוב מדיניות החוץ.<sup>11</sup> בן־גוריון, שמן הסתם היה נתון גם ללחץ הממסד הצבאי, ראה לנגד עיניו בראש ובראשונה את בעיות הביטחון של ישראל ואת מצוקות אזרחיה. משה שרת התנדד בין שני הקצוות: כשר החוץ הוא היה נתון ללחצים הדיפלומטיים שהופעלו מכיוון הזירה הבין־לאומית, אך כראש ממשלה לא יכול היה להתעלם גם מדעת־הקהל בארץ. אכן, התפלגות זו מדגימה היטב את מה שכינה מיכאל בריצ'ר כבר לפני שנות דור בשם 'אליטות טכניות מקבילות'.<sup>12</sup>

עם זאת, אין כל הצדקה לתאר את מדיניות החוץ של ישראל בשנות החמישים ככישלון רק משום שלא הצליחה לממש את העדפתה הראשונה מסיבות שלא היתה לה שליטה עליהן. מבחנה של מדיניות נבונה הוא היכולת לממש יעדים חרף קשיים, תוך כדי עקיפת המכשולים והשגת יעדים אלטרנטיביים, גם אם הישגים אלה הם זמניים בלבד ואינם מגשימים את מלוא הציפיות. בהדגישו באופן מופרז את חוסר היכולת להתגבר על קשיים אובייקטיביים ממעט

10. שם.

11. G. Alison, *The Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*, Boston, MA 1971.

12. M. Halperin & A. Kanter, *Reading American Foreign Policy: A Bureaucratic Perspective*, Boston, MA 1973.

12. ראו: M. Brecher, *The Foreign Policy System of Israel*, chap. 18: 'The Parallel Technical Elite', Oxford 1972, pp. 305-438. חבל שלוי נגרר לפעמים גם לציטוט סברות כרס בלתי־מבוססות, שהרחיקו לכת, בתארו את המחלוקת בין בן־גוריון לשרת. הטענה המובאת בעמ' 69, ולפיה רמז בן־גוריון כי שרת לא התאמץ להשיג נשק מצרפת משום שחשש שבן־גוריון יעשה שימוש נמהר בנשק זה ויתקוף את מצרים - טענה זו אין לה כל שחר. בן־גוריון מעולם לא טען טענה כה מרחיקת לכת, וגם לו טען כך היה בלי ספק מעליל על שרת עלילה חסרת שחר. ואכן, מראה המקום שעליו מבסס לוי טענה זו אינו אומר כדבר הזה, אלא רק מצייין את העובדה שבן־גוריון קשר את פיטורי שרת למחלוקות שהיו ביניהם בעניין מדיניות הביטחון בכללותה - מחלוקות שהלכו והחריפו לאחר החתימה על הסכמי החימוש הגדולים בצרפת. ראו: I. Troen, 'The Sinai War as "War of No Alternative"', in: I. Troen & M. Shemesh, *The Suez Crisis 1956: Retrospective and Reappraisal*, London 1990, pp. 184-185

המחבר שלא בצדק מערכם של ההצלחות ושל היעדים האלטרנטיביים שהושגו. הדרך שבה מתאר לוי את יחסי ישראל עם צרפת באותה תקופה היא דוגמה טובה למגבלה זו. לוי מתעד היטב ובפירוט רב את הדאגות הבלתי-פוסקות שהטרידו את קובעי המדיניות בישראל, שחששו מ'הנחת כל הביצים בסל אחד' בכל הנוגע לקשרים עם פריס. מנהיגי ישראל ידעו תמיד שבטווח הארוך, בגלל תלותה של צרפת בנפט הערבי ובגלל קשרים חיוניים אחרים שנאלצה לקיים עם העולם המוסלמי והערבי, היא תסתייג מחיבוק הדוב שחיבקה את ישראל.<sup>13</sup> העובדה שה'קיי ד'אורסיי', משרד החוץ הצרפתי, לא חדל מלתקוע מקלות בגלגלי הידידות הפורחת בין ישראל לצרפת - עובדה זו שימשה תזכורת מתמדת לישראלים באשר לשבריריות ולזמניות של מעמדם העדיף בפריס. ואמנם, ישראל מעולם לא חדלה לחפש משענות לבטחונה במקומות אחרים. שמעון פרס, האדריכל הראשי של הידידות בין ישראל לצרפת, הוא שחיידש את השימוש בביטוי 'ליום סגריר', בהתכוונו לצורך למצוא מקורות חלופיים לחימוש הדרוש לישראל כדי לקדם את היום שבו יצטננו, כצפוי, קשריה עם צרפת.<sup>14</sup>

עם זאת, אסור שהבהרות אלה ימעיטו מערך ההישג המרשים שהשיגה מדיניות ישראל בצרפת. חרף כל אותם חששות, שבסופו של דבר אמנם התממשו כאשר הנשיא דה גול הטיל על ישראל אמברגו במלחמת ששת הימים, הצליחה ישראל להשיג מצרפת במשך למעלה מעשור את רוב החימוש שאפשר לה לנצח את אויביה בשתי מלחמות ולפתח אופציה גרעינית מרשימה.<sup>15</sup> הישגים אלה לא היו הישגים מבוטלים כלל ועיקר. אמנם לקהילה היהודית בצרפת היתה השפעה מוגבלת על מדיניות ממשלתה, אך האהדה לישראל בקהל הרחב, ומה שחשוב יותר, בקרב רוב קובעי המדיניות בצרפת, כמו גם האינטרסים הכלכליים והצבאיים של מדינה זו - כל אלה היו נרחבים הרבה יותר ממה שמתאר לוי בספרו. זאת ועוד, במרבית הפעמים סוכלו מאמציו של הלובי הפרו-ערבי במשרד החוץ הצרפתי, אפילו בראשית שלטונו של דה גול.

אגב, 'אי היציבות שאפיינה את הרפובליקה הרביעית בצרפת והמאבקים הביורוקרטיים באותה מדינה' הם שאפשרו לישראל להשיג את כל אותם הישגים, ולא - כפי שטוען לוי - 'עשו את ההסתמכות על פריס להצעה מפוקפקת'.<sup>16</sup> מעמדה של ישראל החל מתערער דווקא מרגע שהנשיא דה גול ייצב את המשטר. פעמים נראה שהסתמכותו היתרה של לוי על התכתובת הדיפלומטית של התקופה גרמה לו להקנות חשיבות מופרזת לדרך שבה ראו פקידי משרד החוץ והדיפלומטים הישראלים את המצב. התלהבותם של אנשי מערכת הביטחון של ישראל מן הקשרים ההדוקים שנקמו עם צרפת והסיפוק המוצדק ששאבו מכך כמעט נעלמים בתיאור

13. בראשית שנות החמישים רווח השימוש באפיונה של צרפת כ'מעצמה מוסלמית', שהרי הרוב המכריע של תושבי האימפריה שלה באותה עת עדיין היו מוסלמים.

14. ראו: י' עברון, **ביום סגריר: סואץ מאחורי הקלעים**, ב, תל-אביב 1968. וראו גם: ש' פרס, **קלע דוד: סודות ההתעצמות הישראלית**, פרק ז: 'בחיפוש אחר ידיים ובריתות', ירושלים 1970, עמ' 113-140.

15. כל המטוסים שהכריעו את תוצאות מלחמת ששת הימים בתוך שעות ספורות יוצרו בבתי-החרושת צרפתיים.  
16. ז' לוי (לעיל, הערה 2), עמ' 136.

שהוא מציע לקורא. מסקנתו ש'הישראלים ראו את מדיניותה של צרפת במזרח התיכון כלא עולה בקנה אחד עם זו הישראלית' נמהרת ושגויה.<sup>17</sup>

ועם כל זאת, החקירה המעמיקה שערך לוי במסמכים הדיפלומטיים בווישינגטון, בלונדון ובירושלים מאפשרת לתקן כמה וכמה הנחות שגויות של היסטוריונים שעסקו בעניינים אלה בלא שהיתה להם גישה מספקת לכל המקורות.<sup>18</sup> כך, למשל, משכנע לוי בהזמנת הטענה שרווחה בעבר, ולפיה היו בישראל שתי אסכולות שנאבקו זו בזו: 'האחת שדחפה לכינון יחסים בטחוניים הדוקים עם ארצות־הברית והאחרת שהמליצה על אוריינטציה פרו־צרפתית'.<sup>19</sup> משכנע גם התיקון שהוא מביא לדבריו של מיכאל אורן, שטען כי בן־גוריון ניצל את בקשת הבריטים והאמריקנים לאשר למטוסייהם לעבור מעל שטחי ישראל בהטיסם גדודי צנחנים לעמאן כדי לשמור על כתר המתנדנד של המלך חוסין ביולי ובאוגוסט 1958. אורן מתאר את נוהגו של בן־גוריון בפרשה זו כ־'Brinkmanship'.<sup>20</sup> לוי מעדיף, בצדק, לפרש את התנהגותו של בן־גוריון כהתנהגות שנבעה הן מהזהותו הבלתי־מסויגת עם מאמצי המערב לשמור על המשטר ההאשמי בירדן, והן מהערכתו שסיוע בלתי־מותנה במקרה זה עתיד להניב פירות בטוח הארוך. נראה שבן־גוריון האמין כי עמידה נחרצת לצד המערב בפרשה זו 'תסכל את ההשקפה שרווחה עד אז בבריטניה ובארצות־הברית שישאל מהוה מכשול אסטרטגי עבור המערב'.<sup>21</sup>

מדי פעם נופל גם לוי במלכודת האורבת לפתחם של חוקרים צעירים שאינם מעזים להרחיק לכת בפרשנותם מעבר למה שהתעודות העומדות לרשותם מוכיחות בעליל, ומייחסים משמעות מופרזת לניסוחים שהם מגלים פה ושם במסמכים. יש להניח שגם הוא ייווכח לאחר זמן כי לא כל נאום מקרי של חבר אלמוני במרכז מפא"י תורם להבהרת מניעי מדיניותה של ישראל,<sup>22</sup> כשם שלא כל הערה שהעיר באקראי דיפלומט צרפתי מדרג שלישי לדיפלומט ישראלי מדרג שני עשויה להבהיר את סבכי המציאות המדינית במזרח התיכון.<sup>23</sup> בדומה לכך, לא כל טיעון תפל שהשמיע פקיד ישראלי באוזני מבקר אמריקני מעיד על שינוי מהותי במגמת המדיניות הישראלית.<sup>24</sup> היסטוריונים העושים שימוש רב בציטוט מתוך מסמכים

17. ז' לוי (לעיל, הערה 2), עמ' 56.

18. ההסתמכות המועטת על מקורות צרפתיים - עניין שעליו מעיר בגילוי לב גם לוי עצמו - היא מגבלה רצינית, אך בהתחשב בקמצנות שבה נוהגים הצרפתים בחשיפת מסמכים, ייתכן כי אין להאשימו בכך.

19. ז' לוי (לעיל, הערה 2), עמ' 30.

20. M. Oren, 'The Test of Suez: Israel and the Middle East Crisis of 1958', *Studies in Zionism*, 12 (1991), pp. 55-83

21. ז' לוי (לעיל, הערה 2), עמ' 134.

22. ראו, למשל, הפירוט המיותר של דיוני הוועדה לענייני חוץ וביטחון של מפא"י מיום 7 במאי 1957, שם, עמ' 87-88.

23. ראו, למשל, סברות הכרס שהשמיע מיארד, מנהל מחלקת הלבנט בק"י ד'אורסיי', באוזניו של שמואל בן־דור, הציר בפריס. המובאות שם, עמ' 69.

24. ראו, למשל, הדיבורים שלא שכנעו איש בעניין סכנה של ריכוזי כוחות סובייטיים בחצי האי סיני, שם, עמ' 82.

דיפלומטיים חייבים לזכור בכל עת שבמקרים רבים מטען האמת במסמכים אלה מועט למדי, הן משום שהאינפורמציה המצויה בידי הדיפלומטים המצוטטים בהם אינה תמיד מדויקת ומוסמכת, והן משום שלעיתים הם מבקשים להסתיר דברים ולכן כנותם מוטלת בספק.<sup>25</sup> דבר אחד חושפים המסמכים הדיפלומטיים היטב ובאורח אותנטי, והוא הלך הרוח ודרך המחשבה של כותבי אותם טקסטים. בעניין זה נביא רק דוגמה בולטת אחת מתוך מחקרו של זק לוי עצמו. לוי מספר לנו בפירוט רב על דאגתם של אנשי משרד החוץ בסוף שנת 1957 ובמשך כל שנת 1958 לנוכח העובדה שבריטניה לא הכריזה בפומבי על פקיעת תוקפה של תוכנית 'אלפא' ולא נסוגה באורח רשמי מן הדברים שאמר ראש ממשלתה, סר אנתוני אידן, בנאום 'גילדהול' בסתיו 1955 - דברים שהרגיזו מאוד את ישראל.<sup>26</sup> אכן, כפי שלוי מתעד היטב, תיקי מחלקת הקומונוולת הבריטי במשרד החוץ בירושלים מלאים מסמכים המעידים על התעסקות אובססיבית של הדיפלומטיה הישראלית בשאלות אלה גם לאחר מלחמת סיני.<sup>27</sup> כשאליהו אילת, שגריר ישראל בלונדון, שב והתרה בבריטניה לבל תנסה לכפות על ישראל הסדרי שלום בנוסח נאום 'גילדהול', סברו הבריטים בצדק כי הוא 'מעלה מתהום הנשייה מריריות שאבד עליהם הכלח'.<sup>28</sup> היום ברור שתוכנית 'אלפא' שבקה חיים כבר חודשים מספר לפני מלחמת סיני, וכי לחששות ישראל לאחר המבצע לא היה כל יסוד. הדבר היחיד שמסמכים מייגעים אלה מעידים עליו הוא קוצר הראות שהפגינו הדיפלומטים הישראלים בעניין.<sup>29</sup>

למרות ההסתייגויות שהעליתי בביקורת זו, יש לציין שספרו של זק לוי הוא המחקר הטוב ביותר המצוי בידינו עד כה בנושא יחסיה של ישראל עם מעצמות המערב בשנות החמישים. יש להניח שפתיחתם של ארכיונים נוספים, בעיקר אלה של מערכת הביטחון הישראלית, יאפשרו לחוקרים לאזן את מסקנותיהם ולדייק בהן עוד יותר, אך בינתיים אין ספק שזק לוי הפיק את מרב התועלת ממה שהועמד לרשותו.

25. ראו, למשל, דיווח השגריר האמריקני, שפירש את מבט עיניו של משה שרת בעת פגישה עמו בנוכחות בן גוריון כביטוי למורת רוחו. גם אם פירוש כזה היה מוצדק, ספק אם עדות זו היא בעלת ערך (שם, עמ' 24, הערה 132, מצוטט מתוך *Foreign Relations of the United States [FRUS]*. כמו כן נראה כי הזכרת האינטרס הצרפתי בסוריה במחצית שנות החמישים אינה יותר ממצוות אנשים מלומדה, משום שעם החדירה הסובייטית לארץ זו לא נותר מן 'האינטרס הצרפתי' מאומה וטוען זה נותר בלא כל משקל של ממש. ראו שם, עמ' 66.

26. שם, עמ' 105-108. על נאום 'גילדהול' ראו: מ' בראון, **שערי עזה: מדיניות הבטחון והחוץ של מדינת ישראל 1955-1957**, תל-אביב 1992, עמ' 119-123.

27. ז' לוי (לעיל, הערה 2), פרק ו, הערה 64.

28. שם, עמ' 106.

29. על פקיעתה של תוכנית 'אלפא' ראו: R. Louis & S. Shamir, 'The Collapse of Project Alpha', in: R. Owen, *Suez 1956: The Crisis and its Consequences*, Oxford 1989, pp. 37-301